

juni 2007

rkkerk
.nl

Diaconie en WMO

Over de rol van de parochie, Parochiële Caritas
Instelling (PCI) of diaconale werkgroep bij de Wet
Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

De WMO in het kort

door Hub Crijs

Het ontwerp van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is in mei 2005 door de regering naar de Tweede Kamer gestuurd. In februari 2006 is de wet in sterk gewijzigde vorm door de Tweede Kamer aangenomen. De invoeringsdatum van de WMO was 1 januari 2007. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning vervangt de Welzijnswet, de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) en de niet-medische zorg uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). De rechten die mensen hebben in het kader van de WVG en de huishoudelijke verzorging in het kader van de AWBZ blijven op het moment van de invoering van de WMO nog één jaar van kracht.

Bij de wijzigingen in februari 2006 is de zorgplicht in de WMO gehandhaafd, evenals de compensatieplicht. Dit wil zeggen dat niet alleen zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie zijn gedefinieerd, maar ook de tegemoetkoming bij handicaps. Uitvoering met betrekking tot de vaststelling van handicaps en daarmee de behoefte aan voorzieningen wordt verricht met hulp van de ICF (International Classification of Functions Disabilities and Impairments). Dit internationale kader geeft aan elk handicap een cijfer, waarmee de te compenseren norm wordt vastgesteld. Verder is veranderd dat mensen nu kunnen kiezen voor een persoonsgebonden budget (PGB) bij een beroep op voorzieningen. Gemeenten hebben een verantwoordingsplicht van de uitgaven van het budget WMO.

De WMO is een taakstellende kaderwet aan lokale gemeenten. Gemeenten moeten een kaderregeling voor elk prestatieveld voor vier jaar ontwerpen, waaruit volgen modelverordeningen en gemeentelijke verordeningen, kwaliteitseisen (die weer moeten voldoen aan de Kwaliteitswet Zorginstellingen), prestatieafspraken en criteria voor verslaglegging.

Meedoen

Het doel van de WMO is, kort gezegd: meedoen! Iedere burger moet zelfstandig kunnen leven en actief mee kunnen doen in de samenleving, jong, oud en met welke beperking dan ook. De Wet is er om dat te ondersteunen en mogelijk te maken.

Van de AWBZ gaat eerst de huishoudelijke verzorging naar de WMO. Later volgen nog de activerende en ondersteunende begeleiding. De AWBZ biedt op termijn alleen nog zorg voor de 'zware gevallen' voor wie de noodzakelijke zorg niet is te verzekeren bij een zorgverzekeraar. We hebben het dan over ongeveer 14 procent van de mensen die nu gebruik maken van de AWBZ. Het gaat in feite om verpleegzorg voor ernstig en chronisch zieken, dementerende ouderen, ernstig gehandicapten en chronische psychiatrische patiënten.

Uitgangspunten van de WMO

1. Eerst komt de eigen verantwoordelijkheid van de burger voor zichzelf.
2. Daarna de solidariteit: actieve burgers zijn medeverantwoordelijk voor elkaar en doen dat in de vorm van onder andere mantelzorg, vrijwilligerswerk en verenigingen.
3. De gemeente biedt ondersteuning en regelt algemene voorzieningen om eigen verantwoordelijkheid en solidariteit mogelijk te maken én springt in met specifieke individuele voorzieningen voor kwetsbare burgers.

De WMO maakt een onderverdeling in negen prestatievelden

Alles wat met ondersteuning in zorg en welzijn te maken heeft is in de WMO ingedeeld in negen prestatievelden en komt onder de regie van de ge-

meente te vallen. Het gaat bijvoorbeeld om de leefbaarheid van de buurt, de deelname aan de samenleving door gehandicapten, de opvang van daklozen en verslaafden, ondersteunen van mantelzorg en vrijwilligerswerk, het regelen van huis-houdelijke hulp. Dat zijn onderwerpen waar de Kerk (diaconie) en kerkelijke vrijwilligers vaak ook mee bezig zijn. Zie voor het uitgebreide overzicht hieronder.

Plaatselijke gemeenten

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de wmo ligt bij de plaatselijke gemeenten. De financiering loopt via een rijksbijdrage in het Gemeentefonds. De gemeente heeft veel beleidsvrijheid en maakt voor de uitvoering van de wmo op elk van de genoemde prestatievelden elke vier jaar een plan.

De gemeente is verplicht om dat te doen in samenspraak met de burgers, in het bijzonder de bur-

gers om wie het gaat en hun (belangen)organisaties.

Implementatiebureau

De wmo is ingegaan op 1 januari 2007. Er wordt hard gewerkt om de invoering van het eerste prestatieveld rond zorg mogelijk te maken. Verder moeten de gemeenten in 2007 een beleidskader ontwikkelen. Om de invoering te begeleiden is een implementatiebureau opgericht door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (vws) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (vng) met ondersteuning van onder andere het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (nizw). Dit bureau ontwikkelt handreikingen en stappenplannen en begeleidt gemeenten die dingen uitproberen. Alle gemeenten zijn bezig met het schrijven van startnotities en het maken van plannen (zie onder meer de website www.invoeringwmo.nl).

Negen prestatievelden WMO

In de wmo zijn negen prestatievelden beschreven voor gemeentelijk beleid. Jac Franken, Siep Rienstra, Willy Meijnhardt, Hans Arwert en Theo van Stuijvenberg (allen PKN Kerk in Actie) beschrijven hieronder per prestatieveld enkele verduidelijkende voorbeelden.

Prestatieveld 1: Sociale samenhang en leefbaarheid van wijken, dorpen, buurten

Voorbeelden: Club- en buurthuizen, inloopcentra, wijkactiviteiten, sport, hangplekken, jeugdtonken, bankjes, hondenuitlaatplekken, speelplekken, sociaal cultureel werk, culturele activiteiten, netwerken voor contacten met mensen in kwetsbare positie, bevorderen van contacten, verenigingsleven, werk met migrantengroepen, welzijnswerk ouderen.

Prestatieveld 2: Preventie en opvoedingsondersteuning jeugd met problemen

Voorbeelden: Peuter- en kinderopvang, buitenschoolse opvang, spijbelen, gezinscoaches, netwerken voor jongeren, trapveldjes, jongeren- en straathoekwerk, algemene jeugdvoorzieningen, jeugdcriminaliteit, buurtvaders, HALT projecten.

Prestatieveld 3: Informatie, advies en cliëntondersteuning, waaronder één loket

Voorbeelden: Eén loket, voorlichtingsmateriaal, buurtwinkels, ouderenadviseurs, slachtofferhulp, rechtshulp. In relatie tot dit prestatieveld: inspraak van burgers, cliëntenraden, afhandeling van klachten.

Opmerkingen: Het ene loket vormt de toegang tot alle voorzieningen (wmo, awbz, wonen, welzijn). Hier wordt de indicatiestelling geregeld en de hoogte van de eigen bijdrage vastgesteld met een maximum.

Prestatieveld 4: Ondersteuning van mantelzorg en vrijwilligerswerk

Voorbeelden: Vrijwillige hulpdiensten, klusdienst, steunpunt mantelzorg, vrijwilligerscentrale, mantelzorgmakelaar, vacaturebank, gavengericht werken, ouderparticipatie op scholen, cursussen voor vrijwilligers, zelfhulpgroepen, buddy- en maatjesprojecten.

Prestatieveld 5: Bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer en het zelfstandig functioneren van – mensen met een beperking – mensen met een chronisch psychisch probleem – mensen met een psychosociaal probleem

Voorbeelden: Maatschappelijk werk, schuldhulpverlening, minimabeleid, voorzieningen voor ouderen, toegankelijkheid openbare ruimte en gebouwen en openbaar vervoer, aangepast en levensloopbestendig bouwen, werkprojecten voor ex-psychiatrische patiënten en ex-gedetineerden, zorgboerderijen.

Opmerkingen: Soms zal een relatie gelegd worden met de Wet Werk en Bijstand en is sociale activering een stap in de richting van arbeid.

Prestatieveld 6: Verlenen van voorzieningen aan mensen met een fysieke of psychosociale beperking, zodat zij zelfstandig kunnen meedoen

Voorbeelden: Huishoudelijke verzorging, rolstoelen, scootmobielen, vervoersvoorzieningen, woonvoorzieningen, begeleiding zelfstandig wonen, dagbesteding, ouderen, maaltijdvoorziening, sociale alarmering, hulpverlening van maatschappelijk werk.

Opmerkingen: Zorg kan verleend worden in natura of als persoonsgebonden budget of als combinatie van beide. Deze voorzieningen werden in 2006 nog in de wvG geregeld.

Prestatieveld 7: Maatschappelijke opvang, waaronder vrouwenopvang, steunpunten huiselijk geweld

Voorbeelden: Advies- en steunpunten + opvang in verband met huiselijk geweld, dag- en nachtopvang voor dak- en thuislozen, zwerfjongeren, crisisopvang, vrouwenopvang.

Opmerkingen: Deze taak is doorgaans geconcentreerd in een centrumgemeente.

Prestatieveld 8: Openbare geestelijke gezondheidszorg

Voorbeelden: Meldpunt voor signaleren van crises, een combinatie van psychiatrische problemen, schulden, verslaving en isolement, sociaal kwetsbaren, verkommerden en verloederden, zorgmijders, draai-deurcliënten.

Opmerkingen: Deze taak is doorgaans geconcentreerd in een centrumgemeente.

Prestatieveld 9: Ambulante verslavingszorg

Voorbeelden: Verslavingszorg en preventie, GGD, alcohol, drugs, medicijnen, gokverslaving, activiteiten om overlast te bestrijden, gebruikersruimten.

Opmerkingen: Deze taak is doorgaans geconcentreerd in een centrumgemeente.

Wat wil de plaatselijke overheid?

door Hub Crijs

Een plaatselijke burgerlijke gemeente kan erg verschillen in de rol die ze ziet voor kerken. Veel hangt af van de manier waarop de lokale overheid de uitvoering van de WMO in de komende jaren zelf gaat invullen. Ze kan er bijvoorbeeld voor kiezen alles in eigen hand te houden. Ze kan ook alles in handen geven van de burgers. Ze kan besluiten het maatschappelijk middenveld – en dus ook de kerken – in te schakelen.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) heeft burgerlijke gemeenten daarom willen dienen met een advies. Uitgangspunt van de RMO is dat de WMO bedoeld is als een 'participatiewet': iedere burger moet kunnen meedoen. Daarom zit in de WMO een drietrapsmodel ingebouwd.

1. Iedereen is eerst zelf verantwoordelijk voor het regelen van alle zaken die nodig zijn.
2. Burgers zijn medeverantwoordelijk voor elkaar: vrijwilligerswerk en burenhulp, maar ook verenigingen, werkgroepen, buurtcomités, kerken.
3. De gemeentelijke overheid stimuleert dit maar regelt ook voorzieningen als men het niet zelf of samen kan oplossen.

Drie scenario's van bestuur

Hoe kan dat nu het beste geregeld worden? Elke vier jaar moet de gemeente een nota 'maatschappelijke ondersteuning' vaststellen. In die nota moet de gemeente de manier van besturen aangeven. In het advies van de RMO worden drie scenario's geschetst.

1. Het scenario 'De gemeente aan het roer' gaat uit van een sterke bepalende en uitvoerende rol van de plaatselijke overheid. Om mensen bij te staan en zelfredzaam te maken is een krachtige burgerlijke gemeente noodzakelijk.
2. Het scenario 'Stuurman van je eigen leven' legt veel nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van het individu. De gemeente schept de voorwaarden, zodat mensen zelf keuzes kunnen maken.
3. Het scenario 'De burger en zijn verbanden' probeert het maatschappelijk middenveld van

plaatselijke instellingen in te schakelen. Sociale verbanden worden benut bij de uitvoering van de WMO. Zij krijgen verantwoordelijkheden, budgetten en de ruimte om hulp aan anderen vorm te geven.

Het eerste scenario is sterk overheidsgericht, het tweede is sterk gericht op het individu, het derde is samenlevingsgericht. In de praktijk zullen er mengvormen gaan ontstaan. Goed denkbaar is bijvoorbeeld dat de burgerlijke gemeente kiest voor het eerste scenario en dat aanvult met elementen uit het tweede en derde scenario.

Burgerparticipatie

Gemeentelijke overheden moeten hun inwoners betrekken bij het opstellen, uitvoeren en verantwoorden van hun beleid. Gemeentelijke overheden moeten advies over hun ontwerpplan vragen aan de gezamenlijke vertegenwoordigers van representatieve organisaties van de kant van vragers op het gebied van maatschappelijke ondersteuning.

Er zijn vijf vormen van burgerparticipatie (gedacht vanuit de overheid):

Functie	Middelen
Informereren	Informatieavonden, huis-aan-huisblad, campagnes, excursies, wijkschouw.
Raadplegen	Inspraakavonden, hoorzittingen, digitale peilingen, enquêtes, prijsvragen, debatten, groepsgesprekken, wijkbijeenkomsten.

Adviseren	Adviesraden, wijk- en dorpsraden, expertmeetings, rondetafelgesprekken.
Coproduceren	Overleggroepen, convenanten, werkateliers, projectgroepen.
Meebeslissen	Stuurgroepen, medezeggenschapsraad, (bindend) referendum.

Het is aan de burgerlijke gemeente om te beslissen welke vormen van burgerparticipatie op het lokale niveau inzake de WMO het meest passend zijn. Bij de WMO zal het met name gaan om raadplegen en adviseren.

Dit zal kunnen gebeuren door het instellen van een WMO Raad of WMO Platform of WMO Adviesgroep, et cetera. Overigens zijn deze voorbeelden van permanente adviesgroepen maar één vorm van burgerparticipatie. Er is een heel scala aan vormen en methoden, dat ook aan parochies en kerken tal van mogelijkheden voor participatie biedt zonder dat direct gedacht hoeft te worden aan een permanente vertegenwoordiger namens de kerken in een adviesraad.

De WMO kent geen expliciete bepaling dat lokale kerkgemeenschappen betrokken moeten worden.

In veel gevallen zullen lokale kerken wel behoren tot de 'representatieve belangenorganisaties'.

De rol van de plaatselijke parochie

De plaatselijke parochie, PCI of diaconale werkgroep kan een duidelijke rol spelen bij de scenario's twee en drie. Bij het tweede scenario kan de parochie kwetsbare mensen ondersteunen bij hun weg in een zelfstandig bestaan. De parochie kan mensen helpen bij het aanvragen en het vinden van de juiste wegen naar verschillende voorzieningen. Kerkelijke vrijwilligers kunnen hierop inspelen.

Bij het derde scenario is de parochie, PCI of diaconale werkgroep zelf in beeld. De parochie kan, eventueel samen met andere parochies of in oecumenische samenwerking, eigen taken rond wonen, zorg en welzijn aanbieden aan de gemeente. Bijvoorbeeld bij het organiseren van een inloophuis. Of ze kan nieuwe rollen en taken op zich nemen, zoals het organiseren van vormen van welzijn en ondersteuning van mensen.

Zie voor verdere informatie: RMO, 'Inhoud stuurt de beweging. Drie scenario's voor het lokale debat over de WMO', RMO-advies 40, SWP Amsterdam, 2006.

Wie heeft met de WMO te maken?

door Evelyn Schwarz, diaconaal consultant Arbeidspastoraat Diaconie Amsterdam

De soorten ondersteuning die de WMO kan bieden voor participatie of zorg zijn heel divers. Naast individuele voorzieningen zoals aanpassingen in huis of thuiszorg gaat het ook om collectieve voorzieningen zoals buurthuizen. De samenleving moet voor iedereen, ongeacht beperkingen goed toegankelijk zijn.

Het antwoord op de vraag 'Wie heeft er met de WMO te maken?' moet dus idealiter zijn: iedereen heeft te maken met de WMO, want het gaat erom dat alle burgers meedoen in de samenleving. Maar niet iedereen heeft daarvoor individuele ondersteuning nodig. Men schat dat 15 procent van de bevolking ondersteuning uit de WMO zal ontvangen. Dit zijn 2,4 miljoen mensen. Het aantal kwetsbare

burgers is zelfs groter: 3,3 miljoen. Verwacht wordt dat niet iedereen die hulp nodig heeft ook daadwerkelijk aanspraak zal maken op WMO-voorzieningen. Hieronder een overzicht bij welke groepen dit wel het geval is. De Vereniging Nederlandse Gemeenten heeft verschillende cijfers bij elkaar gebracht. Daarnaast zijn er gegevens van de Chronisch zieken en Gehandicaptenraad beschikbaar.

Mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking

Er zijn in Nederland ruim 2,8 miljoen mensen met een ernstige chronische ziekte of lichamelijke handicap. Naar schatting 40 procent van hen moet rondkomen van een netto inkomen onder of rond het sociaal minimum. En 88 procent van de chronisch zieken en gehandicapten heeft extra onvermijdelijke uitgaven van gemiddeld € 925 per jaar als gevolg van hun ziekte of handicap, waardoor voor velen van hen het resterende beschikbare inkomen onder het sociale minimum uitkomt.

Tot nu toe hebben die mensen doorgaans te maken met de Wet Voorziening Gehandicapten. Sommigen van hen zijn ervaren in de omgang met een persoonsgebonden budget (PGB) en kopen de nodige zorg zelf in. Die hulp kan bestaan uit bijvoorbeeld de thuishulp, uit hulpmiddelen zoals douchestoelen en uit dienstverlening zoals speciaal vervoer. Sommige lichamenlijk gehandicapten zijn bedreven in de omgang met instanties, anderen leven geïsoleerd en weten niet goed op welke vormen van ondersteuning zij recht hebben.

Ouderen

Een grote groep potentiële wmo'ers zijn ouderen. Zij hebben vaker te maken met psychische klachten en lichamelijke gebreken. Er zijn onder de 65-plussers ongeveer 177.000 mensen met dementie. Van de vier miljoen 55-plussers in Nederland hebben er 850.000 te maken met matige of ernstige lichamelijke beperkingen. Dat betreft meer vrouwen dan mannen, wat samenhangt met hun langere levensverwachting. Daardoor hebben vrouwen meer verlies te verwerken en wordt hun netwerk met de jaren steeds kleiner. Vereenzaming ligt dan op de loer en die versterkt vaak weer de gezondheidsklachten.

Anders dan voor mensen die al hun hele leven te maken hebben met handicaps, is het voor ouderen die hun hele leven gezond zijn geweest vaak moeilijk om naar hulp te vragen. Bij velen die het altijd alleen hebben gered, komt de gedachte om hulp te vragen simpelweg niet op. Anderen weten de weg naar de passende hulp niet te vinden of zij

willen zich niet afhankelijk voelen van anderen. Daarbij kan schaamte voor de eigen situatie ook een rol spelen. Voor ouderen is omvattende, herhaaldelijk aangeboden en goed toegankelijke informatie over mogelijke hulp heel belangrijk.

Mensen met een verstandelijke beperking

Er zijn in Nederland 112.000 mensen met een verstandelijke beperking. De helft van hen woont in een instelling. De trend is echter dat steeds meer mensen met een verstandelijke beperking verhuizen naar kleinschalige woonvormen of zelfstandige woningen in woonwijken. En zij willen meedoen in de samenleving: in de vorm van dagactiviteiten of werk. De vermaatschappelijking van de zorg is immers één van de doelen van de wmo. Zij krijgen vanuit uit de wmo dan ook ondersteuning bij het zelfstandig wonen. Het welzijnswerk – dat deel uitmaakt van de wmo – is belangrijk om de buurt te helpen bij de sociale integratie van mensen met een beperking.

Mensen met psychische stoornissen

Zo'n 500.000 mensen hebben te maken met psychosociale of materiële problemen en komen daarvoor in aanraking met het Algemeen Maatschappelijk Werk. Met chronisch psychische problemen hebben 120.000 mensen te maken en ongeveer de helft van hen heeft langdurige en ernstige psychiatrische klachten zonder opgenomen te zijn in een psychiatrische instelling. Vaak is hier sprake van meervoudige problematiek. In deze groep vinden we ook dak- en thuislozen en mensen met verslavingsproblemen.

Door de wmo worden bijvoorbeeld persoonlijke begeleiding en dagactiviteiten gefinancierd. Deze laatstgenoemde groepen zijn echter vaak niet in staat om de benodigde hulp zelfstandig te organiseren zoals de wmo dit voorziet. Zij hebben intermediairs (familieleden, professionals of vrijwilligers) nodig die hen letterlijk naar het loket begeleiden. De opvang in sociale pensions wordt eveneens door de wmo gefinancierd.

Mensen betrokken bij huiselijk geweld

Naar schatting zijn ongeveer 500.000 mensen het slachtoffer van huiselijk geweld. Voor een deel gaat het om vrouwen die huiselijk geweld moeten ontvluchten en opgevangen worden in blijf-van-mijn-lijf huizen.

Mensen met lichte opvoed- of opgroeioproblemen

Naar schatting 525.000 jongeren hebben te maken met lichte opvoed- en opgroeioproblemen. In het kader van de wmo heeft de gemeente hier vooral een preventieve en voorlichtende taak.

Mantelzorgers en vrijwilligers

Een laatste grote groep die direct met de wmo te maken krijgt, zijn de mantelzorgers en vrijwilligers.

In Nederland zorgen er op dit moment 750.000 mensen meer dan acht uur in de week voor een familielid of vriend. De wmo voorziet in de mogelijkheid voor gemeenten om mantelzorgers te steunen. Daarbij wordt in eerste instantie gedacht aan informatie en advies. De gemeente kan bijvoorbeeld de bestaande steunpunten mantelzorg opdracht geven om cursussen en gesprekken voor mantelzorgers te organiseren. Zij kan ook een aanbod voor vervangende zorg zoals dagopvang of weekendopvang aanbieden zodat mantelzorgers er even tussenuit kunnen.

Daarnaast dient de gemeente ondersteuning te geven aan het werven, trainen en scholen van vrijwilligers op alle mogelijke terreinen van de samenleving. Bijvoorbeeld voor de leefbaarheid van wijken of het organiseren van koffie- en inloopochtenden voor ouderen.

Diaconie en caritas in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland

door Henk Meeuws, onderzoeker diaconie Actioma

In Nederland worden in hoofdzaak twee begrippen gebruikt voor het katholieke maatschappelijk handelen: diaconie en caritas. Daarnaast kent de Kerk sedert het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) ook de term diakonaat ter aanduiding van het gewijde ambt van de permanente diakens, wier taak wel met diaconie en caritas verbonden is maar daarmee officieel en feitelijk allerm minst samenvalt. De grondslagen van de tegenwoordige caritas werden in 1855 gelegd, terwijl van diaconie weer sprake is sinds 1987.

In het Nieuwe Testament slaat het woord *diakonia* (dienst) op veel meer dan de zorg voor armen, weduwen en wezen; het omvat ook apostolaat, verkondiging, zendingswerk, catechese en huisbezoek. In de evangeliën ligt de nadruk echter op de wijze waarop Jezus het dienstwerk uit liefde tot God en de mensen opvat: "Ik ben in jullie midden de dienaar" (Lc 22,27) en "de mensenzoon is niet gekomen om bediend te worden maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen" (Mc 10,45; Mt 20,28).

Vader en advocaat der armen

In de eerste eeuwen van de Kerk werd het woord 'diaconie' meer specifiek gebruikt voor het dienstwerk van de naastenliefde ten behoeve van de armen. Deze dienst nam een centrale plaats in het kerkelijk leven in. Aan de bisschop kwam als 'vader der armen' de zorg toe voor een goede diaconale organisatie van de geloofsgemeenschap. Het behoorde tot zijn ambt 'advocaat van de armen' te zijn. Als opzichter van het kerkelijk bezit was hij tevens beheerder van het 'erfdeel der armen': dat

vierde deel van het kerkelijk goed dat volgens de traditie de armen rechtens toekwam.

In de behartiging van deze ambtelijke taken werd de bisschop bijgestaan door de diaken, die in de viering van de eucharistie naast de bisschop stond, het evangelie verkondigde, brood en wijn uitdeelde, en de armen dienst verzorgde. In latere eeuwen verschaalde het ambt van diaken (het diakonaat) echter tot een puur liturgische functie en werd het gereduceerd tot de laatste stap op de weg naar het priesterschap.

Emancipatie van Nederlandse katholieken

In de Middeleeuwen kreeg diaconie gestalte in de vorm van de zeven Werken van barmhartigheid, waaraan zich talrijke groepen leken en kloosterlingen wijdde, en in de vorm van het kerkelijk armenbestuur. Daarop wordt, onder veranderde omstandigheden, teruggegrepen als de katholieken ten tijde van de Bataafse Republiek, in 1795, weer staatsrechtelijke erkenning, vrijheid van godsdienst en van vergadering verkrijgen. Hun toestand is – in ieder geval in de noordelijke Nederlanden – er dan één van gebrek: wijdverbreide armoede, grote onwetendheid, laag identiteitsbesef.

In deze situatie zien de kerkleiders vanaf het begin van de negentiende eeuw het als hun opdracht een beleid te voeren gericht op de religieuze, culturele en sociale emancipatie van de katholieken. Ze bevorderen goed onderwijs en zetten zich in voor de leniging van de ergste materiële noden van hun gelovigen. Op hun initiatief en dat van priesters en leken ontstaat een heel netwerk van sociale instellingen, lekenverenigingen en religieuze congregaties van zusters en broeders wier taak het is werken van liefdadigheid te verrichten. In de woorden van een toenmalige bisschop houdt dat in: "De geestelijke en lichamelijke noden van de armen lenigen, de armen een katholieke opvoeding geven, en al het andere liefdewerk doen dat leidt tot de heiliging van de leden van de gemeenschap." De emancipatie van de Nederlandse katholieken in de negentiende eeuw is dus tegelijk een religieus én een cultureel en sociaal-politiek project. In dit kader

achten de bisschoppen het hun onontvremdbare taak zorg te dragen voor een goede organisatie van het diaconale werk op alle niveaus van de Kerk.

Na het herstel van de kerkelijke hiërarchie (1853) kondigt de toenmalige liberale regering in 1854 de eerste Armenwet in Nederland af. In reactie daarop vaardigt het episcopaat in 1855 het *Algemeen Reglement voor de besturen der parochiale en andere katholieke instellingen van liefdadigheid* uit. Voortaan vallen alle parochiële instellingen van liefdadigheid onder de zeggingsmacht van een eigen door de bisschop benoemd bestuur. Dit bestuur opereert onafhankelijk van het kerkbestuur en is aan de bisschop verantwoording verschuldigd over het financiële beheer. Bovendien wordt bepaald dat ook alle niet-parochiële instellingen van liefdadigheid (zoals ziekenhuizen) onder bisschoppelijk toezicht vallen – hoewel ze formeel geen kerkelijke instellingen zijn maar vormen van particulier initiatief. In de ogen van de toenmalige kerkleiding behoren blijkbaar alle vormen van 'liefdadige' aanwezigheid en actie van katholieken in de samenleving tot de verwerkelijking van de zending van de Kerk in de wereld. Dus kunnen en moeten ze allemaal voorwerp zijn van officieel kerkelijk beleid.

Parochiële Caritas Instellingen

Als het episcopaat in 1964 het *Algemeen Reglement voor de Parochiële Caritas-instelling* uitvaardigt, wordt afscheid genomen van dit beleid en deze visie op het diaconale werk in de R.-K. Kerk. De titel van dit nieuwe reglement is betekenisvol: het betreft nog slechts de Parochiële Caritas-instelling zoals de 'parochiale instelling van liefdadigheid' voortaan heet (de gangbare schrijfwijze werd al snel Parochiële Caritas Instelling – pci). Directe aanleiding voor dit nieuwe reglement vormt de Algemene Bijstandswet van 1963, op grond waarvan de burgerlijke overheid het recht en de plicht heeft materiële ondersteuning te bieden aan elke Nederlandse burger die niet zelf over voldoende bestaansmiddelen beschikt.

Naarmate vervolgens met de toenemende welvaart het stelsel van sociale zekerheid verder wordt uitgebouwd en secularisatie, ontkerkelijking en

ontzuiling toenemen, lijkt de maatschappelijke rol van de Kerk steeds meer uitgespeeld: op de caritas wordt steeds minder een beroep gedaan. Zo komt diaconie, beoefend als caritas-bij-wijze-van-uit-zondering, in de marge van het kerkelijk leven en beleid terecht, zowel in de parochies als op het niveau van de kerkprovincie; ze maakt geen van-zelfsprekend onderdeel meer uit van het denken en spreken over de zending van de Kerk.

Zorg, verzet en solidariteit

In de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw komt in de Kerk de maatschappelijke taak van christenen opnieuw in de aandacht onder invloed van maatschappijkritische stromingen, de vredesbeweging, emancipatiebewegingen, groeiende belangstelling voor ontwikkelingsproblematiek, politieke en bevrijdingstheologie. In de parochies ontstaan allerlei groepen Kerk & Samenleving, Missie-Ontwikkeling-Vrede (mov), Kerk & Werk, vaak zonder veel verband met het parochiebestuur of onderling contact.

Deze nieuwe aandacht, binnen parochies en daarbuiten, voor de diaconale taken van de Kerk voert ertoe dat het Landelijk Pastoraal Overleg (LPO) van 1987 zich in samenspraak met de bisschoppen buigt over het thema 'parochiële diaconie'.

Het LPO komt tot een begripsomschrijving die vrij algemeen gangbaar is geworden: "(Parochiële) Diaconie is allerlei manieren waarop groepen van christenen (waaronder parochies) zich solidariseren met mensen in nood en/of (mee)werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen." Het LPO geeft tevens een aanzet om te werken aan een meer samenhangende landelijke, diocesane, dekenale en parochiële diaconale organisatiestructuur, naast de al bestaande caritas-structuur. Dit met wisselend succes.

Deze organisatiestructuur ontstaat naast andere oude en nieuwe (semi-)kerkelijke of algemene verbanden die zich richten op maatschappelijke noden in eigen land of daarbuiten, zoals de Vincentiusvereniging, het ouderenwerk, katholieke vrouwenorganisaties, de Zonnebloem, vluchtelingenwerk, Mensen-in-Nood, Vastenactie, Justitia et

Pax, Pax Christi, Amnesty International, missiewerk, arbeidspastoraat, Solidaridad, Wereldwinkel.

Ten aanzien van de PCI-en concludeert het LPO dat het wenselijk is dat tussen de parochie, die de diaconale taken moet behartigen, en de PCI een nauwere binding wordt gelegd om de diaconale werkzaamheden te revitaliseren. Mede in het licht van de groeiende noodzaak tot schaalvergroting en interparochiële samenwerking resulteert dit in het *Algemeen Reglement voor het bestuur van een (inter)parochiële Caritasinstelling in de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerkprovincie* dat sinds 1991 van kracht is. Het beoogt niet de diaconale taak van de parochie volledig te ordenen – immers: "het brede theologische begrip 'diaconie' kan het thans gangbare begrip 'caritas' (het dienstwerk van de naastenliefde) niet vervangen" – maar wil bevorderen dat de PCI haar beleid voert in goede samenspraak met de parochie. Daartoe wordt caritas in het reglement zo omschreven: "Het vanuit christelijke overtuiging gestalte geven aan de opdracht van de Kerk om dienstbaar te zijn aan de samenleving door aandacht te wijden aan de concrete noden en behoeften van personen en groepen van personen en daardoor bij te dragen aan het bevorderen van de sociale rechtvaardigheid." Zo verstaan zijn caritas en diaconie tegenwoordig inhoudelijk vrijwel synoniem, terwijl ze organisatorisch onderscheiden zijn.

De diaconale infrastructuur

Globaal kunnen in de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerk vier 'dragere' van diaconale activiteiten worden genoemd: de maatschappelijke organisaties, het categoriaal pastoraat, de religieuzen, en de parochies. De pastorale leiding van parochies heeft een diaconale taak, in het bijzonder de permanente diakens.

Diaconie is vrijwilligerswerk, in hoofdzaak vericht door oudere min of meer actieve parochianen. In het uitvoerend werk zijn vrouwen oververtegenwoordigd; in de besturen van diaconale werkgroepen en PCI-en zitten meer mannen. Instanties op landelijk, diocesaan, dekenaal en parochieel niveau verlenen begeleiding en ondersteuning.

Verantwoordelijkheid en het katholieke sociale denken

door Hub Crijns

De waarde 'verantwoordelijkheid' is een kernbegrip in de WMO. In het katholieke sociale denken is daar veel over nagedacht. Na een eerste verkenning van de waarde verantwoordelijkheid wordt in dit artikel de kern van dit sociale denken van de Kerk in beeld gebracht. Tor besluit volgt het tekenen van een sociaal-economische kaart, waarop het handelen van de WMO zich afspeelt.

Wie het begrip verantwoordelijkheid hanteert, ziet al snel dat er verschillende niveaus zijn.

1. De persoonlijke verantwoordelijkheid kent grenzen, waar de eigen mogelijkheden mentaal en fysiek bereikt zijn. In de dienst van barmhartigheid bijvoorbeeld raakt de hulp aan medemensen helaas aan einders.

2. Hier komt de groepsverantwoordelijkheid in beeld. Een huishouden, familie, clan, groep, organisatie van uitkeringsgerechtigden, vereniging, kerk, vakbond, et cetera kan meer dan een individu. Zeker als die groep tekening en structuur aanbrengt in ieders vermogen zodat er structuren van de dienst van gerechtigheid ontstaan. Maar ook deze groepsverantwoordelijkheid raakt aan haar grenzen, zoals honderd jaar emancipatie van de arbeidersbeweging en vrouwenbeweging bewezen heeft.

3. Hier komt de collectieve verantwoordelijkheid in beeld: je kunt beter iets met zijn allen organiseren en daar samen een steentje aan bijdragen, dan ieder apart. Vanuit deze ervaring hebben we een 'sociaal contract' opgebouwd, waarin de niveaus van verantwoordelijkheid aan elkaar aansluiten in een netwerk van rechten en plichten. Dat netwerk houdt ook in dat de overheid zal zorgdragen voor banen en dat mensen de plicht kennen met hun arbeid bij te dragen aan de samenleving: betaald en onbetaald.

Die verantwoordelijkheid kent tevens een privaat en een publiek aspect, dat aan te wijzen is op elk van de drie genoemde niveaus. Geweld op straat in de publieke ruimte mag niet, en dus ook

niet thuis. Wie niet steelt van familie, maar wel zwart werkt met een uitkering, is onverantwoordelijk bezig. Wie aan het ondernemen is en bij tegenwind mensen afvoert via de WAO, profiteert ook oneigenlijk van de publieke ruimte.

In die drie niveaus van verantwoordelijkheid en de private en publieke aspecten daarvan binnen het netwerk van rechten en plichten is afgesproken, dat wat op een lager niveau goed kan gebeuren, een hoger niet moet gaan regelen. Dat wordt subsidiariteit of autonomie in eigen kring genoemd. En andersom: waar de lagere niveaus tekortschieten, daar moet het hogere niveau inspringen. Dit staat bekend als verplichtende solidariteit.

Bij verantwoordelijkheid moet men wat verder kijken dan je neus lang is: wie denkt privaat wel een loopje te kunnen nemen met verantwoordelijkheid door wat regels op te rekken, die merkt na enige tijd dat dit publiek bij hem terugkomt, vaak negatief. Want als we met zijn allen privaat wat regels oprekken, komen we elkaar met zijn allen publiek tegen in het motto 'Zo kan het niet langer!'

Bij het leven en handelen in een samenleving gaat het om de goede afstemming van de private en publieke aspecten van verantwoordelijkheid op alledrie de niveaus.

Uitgangspunten in het sociale denken van de Kerk

Deze eerste verkenning kan verder ingevuld worden met hulp van de katholieke sociale leer.

De katholieke sociale leer is 'gelaagd'. De posities

die ingenomen worden met betrekking tot concrete sociale en politieke problemen, worden als volgt opgebouwd:

1. Vanuit de eigen taak en gelegd naast analyse van contexten *begint men met een schetsen van de eigen gelovige uitgangspunten of geloofsoriëntaties.*
2. Deze leiden tot *de ontwikkeling van morele beginselen en gedragsregels,*
3. die vervolgens door personen of groepen *toegepast worden, die daarbij gebruik maken van de in 1 geschetste geloofsoriëntaties en de in 2 ontwikkelde morele beginselen door deze te betrekken op/in concrete situaties.*

De gelaagdheid is drievoudig, en dit betekent ook verschillende graden van urgentie.

A. Er zijn drie geloofsoriëntaties aan te wijzen:

1. Er is vooreerst de overweging dat de schepping van de mens door God aan dit schepsel – dus aan alle mensen en aan ieder mens afzonderlijk – een 'onherroepelijke waardigheid' verleent.
2. Niet alleen dit menselijk wezen is door God geschapen, maar "alles komt voort uit Gods scheppingskracht": het universum, de aarde en al het levende en levenloze dat op aarde bestaat.
3. Van doorslaggevend belang in de idee van de menselijke waardigheid is dat deze zijn 'creativiteit en vrijheid' inhoudt. Deze geven de mens een betrekkelijke zelfstandigheid, een persoonlijk initiatief ten aanzien van zijn eigen bestaan en van alles wat bestaat.

B. Er zijn vier morele beginselen karakteristiek voor de sociale leer:

1. Allereerst kan gewezen op het personalistisch karakter van de sociale leer. In de concrete persoon komen de dimensie van socialiteit en die van individualiteit samen. Daarom impliceert dit personalisme de waarde van de 'solidariteit'. Dit wordt in de katholieke traditie uitgewerkt in het beginsel van de subsidiariteit, en in de gereformeerde traditie in dat van de soevereiniteit in eigen kring.

2. De zelfverwerkelijking van de mens, het streven naar zijn menselijke waardigheid, kan ook worden gezien als een proces van het nastreven van belangen, hier in de ruimste zin van het woord genomen. Daarbij kunnen de belangen van personen en groepen met elkaar botsen. Op zich is het opkomen voor belangen een rechtvaardige zaak.
3. Een derde moreel beginsel is de erkenning van de intrinsieke 'waarde van de menselijke arbeid'. Arbeid is hier niet identiek met een baan; dat is één vorm van arbeid, binnen een gedifferentieerd modern economisch stelsel.
4. Ten slotte is er het morele beginsel van een 'gemeenschappelijke zorgplicht', de verantwoordelijkheid van de gemeenschap voor hen die niet voor zichzelf kunnen zorgen, hetzij tijdelijk, hetzij structureel.

C. Onder de toepassingen van de sociale leer komen bisschoppen vaak tot deze drie punten:

1. Relatie van de persoon tot de overheden in het algemeen en tot overheidsinstanties en overheidsvoorzieningen in het bijzonder.
* Hier gaat het om de verhouding tussen individu en overheid, die in het christendom een 'zekere anarchie' kent: principe van solidariteit en subsidiariteit.
2. De economische orde in algemene zin.
* De verhouding tussen de persoon en de economie, tussen persoon en kapitaal, arbeid en markt. Persoon en arbeid gaan boven kapitaal en markteconomie.
* De sociale leer streeft naar rechtvaardige omstandigheden voor iedereen met een sterke nadruk inzake de zwaksten en de vreemdelingen.
* Tegenwoordig ligt er een sterk accent op de verhouding van het individu tot de rol van de economie in zijn/haar leven: nadruk op spiritualiteit, soberheid, solidariteit.
3. – De ecologische verantwoordelijkheid.
* De scheppingstheologie wijst op verantwoordelijkheid: micro, meso, macro.
* Rentmeesterschap wijst op zorg: voorzorg (preventief), zorg (onderhoud), nazorg (curatief).

Een kaart van onze economische en sociale samenleving

Uit het langdurige armoedeonderzoek van bijvoorbeeld Godfried Engbersen en uit de economische theorieën komt een kaart van onze economische en sociale samenleving naar voren. Deze kaart is gebruikt bij het ontwerpen van de wmo en bij de prestatievelen van de wmo blijkt dat die kaart een rol speelt bij het handelen.

Bij het indelen van de kaart is gebruik gemaakt van de woorden formeel en informeel. De formele economie is de economie van wetten, procedures, regels, contracten. De informele economie is die van handjeclap, vrijwilligerswerk, mantelzorg, opvoedwerk, weinig of geen regels, geen papieren.

Een tweede indeling is die van betaald en onbetaald. De betaalde economie is die van het betaalde werk op de vrije (arbeids)markt, loon in ruil voor arbeid. De economie van de herverdeling is ook die van arbeid in ruil voor inkomen, maar dan in de collectieve sector, en aan de uitkeringensector: inkomen bij gebrek aan werk, gezondheid, et cetera. De bron van deze economie is eerst verkregen via belastingheffing en die bron wordt vervolgens herverdeeld. De onbetaalde economie is die van gratis werken zonder betaling of inkomen, opvoedwerk, mantelzorg, vrijwilligerswerk.

Met hulp van deze twee indelingen ontstaan vier vakken in de economische en sociale samenleving, waar we allemaal op de een of andere manier in staan en aan meedoen. Bij het invullen hoe we deelnemen of participeren, gaat het niet om of-of, maar om en-en-en-en. Iedereen participeert op enige wijze in alle vier de economieën, tegelijkertijd en/of in chronologische volgorde.

Formeel Betaald

Economie van de ruil
Markteconomie

Economie van de
herverdeling

Informeel Onbetaald

Economie van de
gift

Grijze informele
economie

Gobaal valt op te merken dat de rijksoverheid in het sociaal-economische beleid van de recente 20 jaar de formele ruileconomie heeft willen bevorderen, de formele herverdelingseconomie heeft willen bezuinigen, de informele gifteconomie te weinig heeft gewaardeerd en de informele criminele economie heeft willen bestrijden.

De wmo bevat in de hernieuwde opvatting over verantwoordelijkheid een herwaardering van zowel de herverdelingseconomie (door de lokale overheid meer verantwoordelijkheid te geven) als van de informele gifteconomie (door vrijwilligerswerk, opvoedwerk en mantelzorg meer te benoemen) als van de markteconomie (door bedrijven een rol toe te kennen bij de uitvoering van bepaalde taken – onder het motto dat bedrijven efficiënter en goedkoper zijn).

Bij het spreken over de wmo is het handig om deze economische en sociale kaart in het hoofd te houden.

Genoemde verschuivingen zijn ook te omschrijven in typering. Tot aan 1980 werd er gestreefd naar een *solidaire samenleving*, waarin het beschermen tegen risico's van ziekte, werkloosheid, ouderdom en verlies van partner voorop stond. Deze solidariteitssamenleving wilde elk mens tot zijn recht laten komen, kende veel rechten toe en deelde dus veel rechten uit. Er kwam ook kritiek: de systemen hielden mensen gevangen, het werd allemaal te duur, de systemen werden allemaal anoniem en er werd volop oneigenlijk gebruik en misbruik van gemaakt.

Na 1980 wordt dan gestreefd naar een *participatieve samenleving*, waarin mensen door participatie aan betaald werk beschermd zijn tegen risico's van ziekte, werkloosheid, ouderdom en verlies van partner. Ook deze samenleving wil elk mens tot zijn recht laten komen, kent veel rechten toe, deelt veel rechten uit, maar herinnert mensen tevens aan hun plichten. Allereerst komt de eigen verantwoordelijkheid en plicht tot participatie en wie participeert en rechten wil moet ook plichten inzetten en zijn deel doen. Vandaar de herwaardering van particulier initiatief.

Plussen en minnen met de WMO

door Hub Crijns, Jac Franken en Jan Maasen

Tijdens de ontstaansperiode van de wmo en tijdens dit eerste uitvoeringsjaar wordt er in kerken veel gesproken over de wmo. De discussie en meningsvorming is volop bezig. In het volgende zijn kort een aantal aspecten bij elkaar gezet, die bij het plussen en minnen over de wmo en de vraag of en hoe de parochie mee kan doen, een hulp kunnen zijn.

Bij het ontstaan en tot stand komen van de wmo heeft een aantal ontwikkelingen en processen een rol gespeeld. Kort omschreven zijn dat de volgende:

- Vermaatschappelijking van de zorg. Iedereen er weer bij betrekken en iedereen verantwoordelijkheid geven.
- Zelfstandigheid. Mensen met veel zorgbehoeften willen in de maatschappij blijven (liever hulp thuis dan een opname).
- Ontschotting. De schotten weg tussen wonen, welzijn en zorg.
- Een functiegerichte benadering. De vraag van de cliënt centraal stellen.
- Vergrijzing bevolking. De vergrijzing maakt de huidige voorzieningen te duur (kosten AWBZ nemen de komende jaren met 40 procent toe en het aantal premiebetalers stijgt niet).
- 'Civil society' centraal. Versterk maatschappelijke verbanden, waar burgers deel van uitmaken en die gericht zijn op samenwerken en elkaar ondersteunen (vrijwilligerswerk en mantelzorg).
- 'Horizontalisering'. De verantwoordelijkheidsverdeling tussen de burgers, de lokale en de landelijke overheid verandert sterk. Gemeente legt verantwoording af aan burgers en gemeenteraad, niet aan het Rijk.
- Decentralisering: het Rijk legt de uitvoering van en de verantwoordelijkheid voor zorg en welzijn dichtbij de burgers in handen van de gemeentelijke overheid.

Pluspunten

Bij de uitvoering van de wmo is een aantal pluspunten aan te geven.

- Beleidsvrijheid en regierol gemeente (wmo omvat circa 40 % van gemeentebudget).
- Integrale benadering wonen, zorg, welzijn, arbeid, vrijwilligerswerk, et cetera.
- Kwaliteit van marktwerking benutten.
- Minder gericht op controlerende overheid rond financierbaarheid en beheersbaarheid en meer gericht op overheid als service (dienstverlening) en server (mogelijk maker).
- Gericht op zelfstandigheid burgers en eigen verantwoordelijkheid.
- Gericht op maatschappelijke betrokkenheid van iedereen.

Minpunten

- Gevaar van technocratie, bureaucratie, regelgeving, veel papieren rompslomp.
- Gevaar van te langzaam aan in de uitvoering.
- Gevaar van budgettering en bezuiniging.
- Gevaar van ontstaan van ongelijkheid tussen verschillende gemeenten.
- Gevaar van geen onafhankelijke klachtenafhandeling.

Sterkte en zwakte analyse van de rol van parochies en kerken bij de WMO

Over de rol van de parochie of plaatselijke kerk bij de uitvoering van de wmo kan verschillend gedacht worden. Het lijkt nuttig eerst te bezinnen op wat de sterkte en zwakte is van de eigen geloofs-gemeenschap. Het onderstaande is voor het maken van die analyse een hulp. Het parochiebestuur, de

PCI of de diaconale werkgroep kan dit schema gebruiken bij een gesprek over de wmo en de mogelijk eigen rol daarin. Elk genoemd thema kan toegepast worden op de eigen situatie:

<p>Sterk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sterke motivatie - Betrokken bij knelgroepen - Veel vrijwillig(st)ers - Bruikbare lokaties - Sociale cohesie - Pro Deo 	<p>Zwak</p> <ul style="list-style-type: none"> - Naar binnen gekeerd - Onvoldoende professioneel - Weinig oecumenisch optredend - Kerkelijke pluraliteit
<p>Kans</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning voor vrijwilligers - Financiering projecten - Openheid voor signalering - Deelname in wmo Raad - Aandacht voor welzijnsvragen - Nieuwe relaties en samenwerking 	<p>Bedreiging</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onduidelijke verwachtingen - Eis van neutraliteit die gemeente stelt - Te strikte scheiding kerk en staat - Overvragen van kerkelijke vrijwilligers - Fixatie op zorg- en hulpvragen - Kerkelijke concurrentie op de 'markt'

Rollen van de plaatselijke kerk

Bij de in uitvoering komende wmo kan de plaatselijke kerk verschillende rollen hebben. Hieronder staat een aantal genoemd:

1. Diaconaal besef: positie en belangen van de meest kwetsbaren als uitgangspunt kiezen.
2. Mensen in nood helpen. Kerken zijn op verschillende prestatievelden actief met concrete projecten: inloophuizen, hospices, terminale thuiszorg, 'formulierenbrigades', klussendiensten, opvang dak- en thuislozen, maatjesprojecten, kerk- en buurtprojecten, taallessen, vakanties voor mensen met een beperking.
3. Voorlichting aan kerkleden en vrijwilligers. Tot de kerkgemeenschap behoren zowel gebruikers van wmo-voorzieningen als mensen die direct met hen in contact komen (in het bijzonder priesters en pastoraal werk(st)ers, bezoekgroepen, wijkcontactpersonen, diakens). Informeer hen over de inhoud en mogelijkheden van de wmo. Stimuleer het gebruik van voorliggende voorzieningen.
4. Opzetten van een 'voorloket'. Mensen zien soms op tegen het doen van een aanvraag. Vrijwilligers zouden hen behulpzaam kunnen zijn, door hen

hierbij te ondersteunen en als maatje mee te gaan naar het zorgloket.

5. Financiële hulpverlening. Bij sommige voorzieningen van de wmo kan een eigen bijdrage worden gevraagd. Als die bijdrage een belemmering is, kan de diaconie, PCI of plaatselijk hulpfonds wellicht bijspringen.
6. Bijdragen aan sociale samenhang of sociale insluiting. Kerken zijn motoren van gemeenschapsvorming (hoe gebrekkig ook soms) en diaconale actie (hoe klein ook soms).
7. Bijdragen aan nieuwe initiatieven of initiatieven van derden. Kerken kunnen meewerken aan nieuwe initiatieven door te bemiddelen bij het werven van vrijwilligers in eigen kring, bestuursleden en geld.
8. Geen dubbele dingen doen.
9. Signaleren van problemen en misstanden. Kerken kunnen problemen signaleren in de uitvoering van de wmo en die doorgeven aan organisaties, gemeentelijke overheid of politici. Intern meldpunt.
10. Meedenken met de overheid. Meedoen in vormen van burgerparticipatie: deelname aan wmo-adviesraad (of orgaan rond kerkelijke vertegenwoordiger), informatiebijeenkomsten, panels,

platforms en dergelijke. Bijdragen op beleidsniveau ligt meer voor de hand dan op uitvoeringsniveau. 11. Publieke opinie en politiek beïnvloeden. Vooral op het lokale niveau. De beste manier is daarbij één van geven en nemen: wij zijn betrokken (zie wat we doen) en maken anderen attent op wat we missen of nodig vinden (zie wat we wensen).

Kansen voor de kerken

- Erkenning van rol kerken, ook wat betreft gemeenschapsvorming.
- Stimulans tot oecumenische samenwerking.
- Stimulans tot samenwerking met maatschap-

- pelijke organisaties en zorginstellingen.
- Ondersteuning eigen vrijwilligerswerk.
- Financiering van projecten.

Bedreigingen voor de kerken

- Overheid gebruikt kerken als vangnet voor tekorten in de wmo.
- Capaciteitsproblemen kerken: wmo doet extra beroep op al drukke vrijwillig(st)ers
- Kunnen kerken verplicht worden tot zorg voor eigen leden?
- Overheden hebben weinig oog en waardering voor inbreng kerken.

Over de rol van kerken in de WMO

door Jac Franken, Kees Tinga en Hub Crijns

Kerkelijke vrijwilligers geloven in de liefde van God voor alle mensen en dat is hun drijfveer om zich in te zetten voor de medemens en voor de opbouw van een rechtvaardige en duurzame samenleving. Zij hebben aandacht voor sociale cohesie en zijn betrokken bij mensen die om welke reden dan ook in problemen zijn geraakt en hulp nodig hebben. Zij beschikken over bruikbare locaties, over bescheiden financiële middelen en zijn niet uit op winst maar werken 'pro Deo'.

De kerken spelen op een geheel eigen manier een rol in het publieke domein. Zij hebben een belangrijke rol op het terrein van wonen, zorg en welzijn, dragen al eeuwenlang bij aan gemeenschapsvorming en komen op voor kwetsbare mensen. Zij zijn op lokaal niveau actief in vrijwilligerswerk en projecten die passen in het kader van de wmo. Die rol is in relatie tot de wmo te schetsen in een aantal mogelijkheden:

- mensen in nood helpen;
- bevorderen van gemeenschapszin en sociale cohesie, ook buiten de eigen kerkgemeenschap;
- mensen inspireren en bemoedigen om zich als burger in te zetten voor wonen, welzijn en gezondheid;
- deelnemen in besturen op het terrein van wonen, zorg en welzijn en zondig zelf stich-

- ten van organisaties en instellingen;
- bijdragen aan het publieke debat over wonen, zorg en welzijn.

Meedoen in een rechtvaardige en duurzame samenleving

Een actieve rol van de kerken in de wmo is niet vanzelfsprekend en vraagt om samenwerking tussen kerken, instellingen en overheid. Het maken van een religieus sociaal-kerkelijke kaart is een instrument dat in beeld kan brengen wat de kerken lokaal te bieden hebben op het terrein van de verschillende prestatievelden en wie de contactpersonen zijn. In een regierol kan de overheid de Kerk betrekken bij initiatieven van andere instellingen, bij buurtprojecten en bij het werk van zorginstellingen.

De overheid kan de kerken uitnodigen om eigen initiatieven te ontwikkelen en te verbreden

en daarbij de samenwerking met andere instellingen te zoeken. Bij de deskundigheidsbevordering en training van (kerkelijke) vrijwilligers op het brede terrein van de wmo kan de overheid een actieve rol spelen. Kerken beschikken over veel kennis en ervaring rond wonen, zorg en welzijn in de samenleving en kunnen deze delen door zitting te nemen in de wmo adviesraad.

Voorbeelden van kerkelijke betrokkenheid

Kerk- en buurtprojecten zijn er in soorten en maten en bijna altijd in samenwerking met het reguliere buurt- en wijkwerk of het plaatselijke jeugdwerk. Er worden bijvoorbeeld taallessen gegeven voor nieuw- en oudkomers, er is huiswerkbegeleiding, er zijn ontmoetingsavonden voor mensen uit verschillende culturen en met verschillende religieuze achtergronden, er zijn projecten voor de opvang van kinderen en tieners. De migrantenkerken spelen een belangrijke rol bij de opvang en integratie van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving (prestatievelden 4, 1 en 2).

Kerken helpen mensen bij het invullen van formulieren, bij het aanvragen van belastingteruggave of bij schuldhulpverlening en spelen een bemiddelende rol in de contacten met het maatschappelijk werk, een zorginstelling of de gemeente. Kerken kunnen een actieve rol spelen in de voorlichting over de wmo en hierin een voorbeeldrol vervullen. Kerken kunnen mensen snel en zonder bureaucratie financieel bijstaan. Ze bieden ondersteuning via een voedselbank, lening of gift en hebben daartoe soms een noodfonds waarin samengewerkt kan worden met de gemeente (prestatievelden 4, 3 en 5).

De Rooms-Katholieke, protestantse en kleinere christelijke kerken tellen ruim 7 miljoen leden, 6.000 parochies en gemeenten, 6.500 kerkelijke gebouwen, 5.000 voorgangers en 1.000 andere kerkelijk werkers. Daarnaast zijn ruim 550.000 mensen actief in het kerkelijke vrijwilligerswerk. Kerkgangers doen meer vrijwilligerswerk dan anderen en doen dat ook buiten de eigen kerkelijke verbanden in het algemeen maatschappelijk belang (bronnen: WRR Verkenning: 'Geloven in het publieke domein',

december 2006 en scp, 'Investeren in vermogen', Sociaal en Cultureel Rapport 2006).

Er zijn verschillende vormen van hulp in de praktijk zoals klusjesdiensten, boodschappen doen voor mensen, helpen bij een verhuizing of een grote schoonmaakklus. Organisaties zoals Present en Hulp In Praktijk (HiP) weten nieuwe groepen vrijwilligers onder wie veel jongeren te motiveren, voor overzichtelijke korte-termijnprojecten en voor een langdurige hulpverleningsrelatie. Zij beschikken over een databank van lokale vrijwilligers en initiatieven (prestatievelden 4, 5 en 6).

Inloopcentra zijn locaties waar mensen terecht kunnen voor een gesprek, een kop koffie of een goedkope maaltijd. Er zijn er, naast de opvang van dak- en thuislozen door het Leger des Heils, ongeveer 150 van in Nederland. Zij worden grotendeels gerund door vrijwilligers en met geld uit de kerken. Een deel van de bezoekers is afkomstig uit de groep van dak- en thuislozen en (ex-)psychiatrische patiënten. Soms is dit ook de ingang naar intensievere diaconale ondersteuning en begeleiding (prestatievelden 4, 7, 8 en 9).

Kerken bieden op beperkte schaal mogelijkheden voor vakanties voor mensen met ernstige en langdurige lichamelijke handicaps of chronische ziekte of voor mensen met een laag inkomen. De begeleiding wordt verzorgd door vrijwillige inzet (prestatievelden 4 en 6).

Kerkelijke vrijwilligers zijn actief in bezoekwerk. Aan mensen thuis, in zorginstellingen, in gevangenissen en in asielzoekerscentra. Er zijn 'maatjesprojecten' waarin vrijwilligers voor langere tijd met iemand optrekken die in sociaal isolement verkeert of extra ondersteuning nodig heeft. Kerkelijke vrijwilligers zijn betrokken bij initiatieven voor terminale en palliatieve zorg, zowel in thuissituaties als in hospices. Bijvoorbeeld in de thuishulpprojecten van de Nederlandse Patiënten Vereniging (npv) in 70 plaatsen. Ook verlenen zij (pastorale) ondersteuning bij rouw- en verliessituaties. Op deze manier wordt professionele zorg aangevuld met mantelzorg en vrijwilligerswerk en kan een sluitende cirkel van zorg ontstaan (prestatieveld 4).

Wat kan een parochie of diaconale werkgroep doen?

door Hub Vossen, dienst Kerk en Samenleving bisdom Roermond

Bij het beantwoorden van de vraag wat een parochie of Parochiële Caritas Instelling of diaconale werkgroep kan doen bij de WMO, kan gebruik gemaakt worden van de drieslag 'zien, oordelen en handelen'.

Zien: wmo in vogelvlucht

Sinds 1 januari 2007 wordt de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) stap voor stap ingevoerd. Zie voor verdere informatie eerder in dit boekje.

Oordelen: welke positie neem je in?

Als diaconaal vrijwilliger of bestuurder van een parochie of PCI kun je verschillend aankijken tegen de WMO en de vraag of dit iets voor de kerken betekent. Grofweg zijn drie posities in het kerkelijke en diaconale werk te onderscheiden.

- a. *De realist en de doener:* De realist weet van aanpakken. Juist als het om de zorg voor de medemens gaat, moet er niet zoveel gepraat worden. Diaconie is een kwestie van doen. De parochie heeft bezoekersgroepen en wijkcontactpersonen. Zij hebben regelmatig contact met zieken en gehandicapten. Zo gauw er meer nodig is, geven zij dat wel door aan de pastor, de PCI of de werkgroep diaconie. En als het nodig is, kunnen die altijd wel iemand aanspreken, die een handje helpt. We doen wat we kunnen en wat op onze weg komt.
- b. *Geestelijke noden:* Er wordt zoveel drukte gemaakt over materiële zaken, over regelingen en voorzieningen. Voor alles is er wel een adres, een website, een contactpersoon, een formulier. Wat telkens weer opvalt, is de grote geestelijke nood onder mensen, de eenzaamheid, het gevoel verlaten te zijn, de bitterheid na teleurstellingen. De parochie zou zich veel meer moeten richten op deze geestelijke noden, niet meedrijven in de consumptiecultuur, maar aandacht hebben, een luisterend oor, iets voorlezen of samen bidden. Voor de

steunkousen en de rollator moet de overheid of zorgverzekering maar zorgen. De diaconie is er voor de wegbezuinigde mens.

c. *Solidair met...* In het verleden hebben we als samenleving weloverwogen gekozen voor collectieve verantwoordelijkheid voor zaken waar elke mens mee te maken kan krijgen: ziekte, arbeidsongeschiktheid, ouderdom, gebrek. Nu lijken we weer terug bij af te zijn: iedereen moet het zelf maar uitzoeken. Dit lijkt efficiënt, maar is een minachting voor mensen die kwetsbaar zijn, die hulp vragen en hulp nodig hebben. Als parochie moeten we ervoor zorgen, dat de zorg voor alle mensen beschikbaar en toegankelijk is. We moeten niet de gaten vullen, maar zien te voorkomen dat deze gaten vallen. Uit solidariteit met de medemensen in nood moeten wij ons met het sociaal beleid bemoeien.

De drie posities hebben elk hun sterke kanten. Het is weinig vruchtbaar om een discussie te houden welke positie bij voorbaat beter is. Belangrijker is om elkaars sterke kanten te benutten bij het opzetten van (diaconale) activiteiten ten dienste van mensen in de parochie.

Handelen: wat kunnen we als parochie doen?

Als het op handelen aan komt, komen drie groepen van activiteiten in beeld.

- a. *Informereren van parochianen en vrijwilligers:* Informatie verzamelen. Hiervoor kan men contact opnemen met (uitvoerings)organisaties, zoals thuiszorg en ouderenwerk, informatie vanuit de

gemeente aanvragen of bestaand materiaal van diverse organisaties (landelijke en stedelijke zorgorganisaties, overheid, kerken) gebruiken.

Inzicht in lokaal aanbod rond wonen, zorg en welzijn verschaffen. Hierbij komen vragen aan de orde als: Welke organisaties zijn er in onze parochie actief? Waar zitten ze met welke openingstijden? Welke parochianen hebben – uit hoofde van hun beroep in zorgsector of gemeente – kennis van zaken? Kunnen we sleutelfiguren interviewen en een sociale kaart maken?

De verzamelde informatie kan worden aangeboden tijdens een speciaal hiervoor georganiseerde bijeenkomst of op vergaderingen van bezoekgroepen en wijkcontactpersonen, in het parochieblad en in individuele gesprekken.

Samenwerken in het diaconale handelen geeft betere kansen op kwaliteit. Probeer dus van meet af aan samen op te trekken met de PCI, werkgroep diaconie en bezoekgroepen. Zoek samenwerking met (belangen-)organisaties als gehandicaptenplatform of Unie KBO, en diaconieën van andere kerken.

b. *Beïnvloeden van beleid en politiek:*

De gemeentelijke overheid moet de wmo invullen, onder meer via een nota 'Maatschappelijke ondersteuning' en een aantal verordeningen. De gemeente staat meestal open voor advies. Zij is verplicht burgers te betrekken bij de voorbereiding van het beleid en advies te vragen aan "gezamenlijke vertegenwoordigers van representatieve organisaties van de kant van vragers op het gebied van maatschappelijke ondersteuning". Dat kan in de vorm van een permanente adviesraad, maar ook op andere manieren zoals via bijeenkomsten, schriftelijke inspraakmogelijkheden, discussies via websites, raadpleging tijdens reguliere overleggen.

Hoe houdt de parochie, PCI of werkgroep diaconie contact met deze adviesraad? Hoe krijgt de parochie informatie uit deze adviesraad en hoe kan de parochie via de adviesraad haar eigen stem laten horen? En als de gemeente voor andere kanalen kiest, hoe attent is de werkgroep hierop?

In sommige gemeenten blijken kerken wel een uitnodiging te krijgen voor dergelijke bijeenkom-

sten, in andere niet. Soms is dat bewust beleid, vaker onbekendheid met het feit, dat kerken zich ook daadwerkelijk inzetten voor mensen in nood in de eigen omgeving.

Belangrijk is, dat kenbaar wordt gemaakt dat de parochie niet ongevoelig is als het gaat om noden en sociale vraagstukken en dat zij ook aparte instellingen heeft voor hulp aan mensen in nood (Vincentiusvereniging, PCI, werkgroep diaconie). Kennis van zaken is bij contacten met de politiek onontbeerlijk. Een goede (anonieme) registratie van concrete hulpvragen kan inzicht geven in waar de gaten vallen.

c. *Actief helpen: loketfunctie:*

Een van de onderdelen van de wmo is de inrichting van een lokaal loket door de gemeente, waar burgers met hun vraag om bepaalde zorgvoorzieningen terecht kunnen. De ervaring met bestaande sociale voorzieningen leert, dat het feitelijk beroep daarop vaak achterblijft bij het aantal mensen dat er formeel recht op heeft.

Het idee van een parochiële loketfunctie is niet om zaken dubbel te doen, maar om parochianen en andere mensen behulpzaam te zijn bij het zoeken naar voorzieningen en andere hulp, bij het invullen van formulieren en bij de gang naar het gemeentelijke loket. De parochie kan zo drempelverlagend werken voor het gebruik van voorzieningen in het kader van de wmo en andere regelingen. Door als een maatje mee te gaan naar het gemeentelijk loket, kan ook geregistreerd worden hoe aanvragen worden afgehandeld.

Een luisterend oor en een open hart zijn essentieel, maar kennis van zaken en een gerichte aanpak zijn eveneens nodig.

Signaleren van nood

door Hub Crijns

Het is niet zomaar gegeven dat een parochie, PCI of diaconale werkgroep zich direct kan inschakelen in het WMO-proces, zoals zich dat in een gemeente ontwikkelt. De WMO wil beleid maken rond wonen, zorg en welzijn, zodat burgers mee kunnen doen aan de samenleving. In dat doel kan de parochie, PCI of diaconale werkgroep een actieve rol hebben, door vanuit eigen ervaringen signalen door te geven aan de burgerlijke gemeente.

De ervaring leert bijvoorbeeld dat door de verschillende rollen tot nu toe de lokale overheid andere ervaring en kennis heeft dan de lokale parochie. Een burgerlijke gemeente heeft bijvoorbeeld belang bij het terugdringen van het aantal uitkeringsgerechtigden en bij het bestrijden van fraude. Kerkmensen hebben mensen geholpen bij het invullen van formulieren om aanvullingen en toeslagen te krijgen, of helpen mensen bij het op orde krijgen van hun financiële huishouding, naast het geven van materiële hulp bij de voedselbank.

Met verstand en in afhankelijkheid

Hoe signaleer je als een parochie – al dan niet samen met andere kerken – nood in je directe omgeving? Een goede manier om dit te doen is met verstand en in afhankelijkheid. 'Met verstand' betekent goed in de omgeving kijken welke nood er is en welke initiatieven er al zijn om die nood te lenigen. 'In afhankelijkheid' betekent binnen de ervaring en kennis van de parochie, PCI of diaconale werkgroep.

Een aantal tips om te ontdekken welke nood er leeft rond wonen, zorg en welzijn:

- Ga eens praten met mensen in de eigen kerkelijke gemeente die werken in de hulpverlening (bij de woningcorporatie, de thuiszorg, de sociale dienst, het Rode Kruis, enzovoort). Zij kunnen veel vertellen over de dringende situaties die ze in hun werk tegenkomen.
- Inventariseer in de eigen parochie, PCI of diaconale werkgroep of er mensen zijn die al betrokken zijn bij een werkgroep of stichting die hulp biedt.

- Ga praten met mensen uit de politiek, het liefst met katholieken of christenen in de partijen, die in de gemeenteraad vertegenwoordigd zijn. Zij weten ook veel over wat er plaatselijk gebeurt.
- Kijk wat andere kerken doen, eventueel in oecumenische samenwerking. Misschien dat er al interkerkelijke activiteiten bestaan, die gericht zijn op de lokale samenleving.

Authentiek

Signaleren van nood komt voort uit eigen ervaring en bestaande initiatieven, en maakt gebruik van bestaande ervaringen, netwerken en activiteiten van hulpverleners. Dat maakt het signaleren ook authentiek: je weet als geloofsgemeenschap waar je over spreekt en kunt dat ook volhouden in een aantal gesprekken. Het is heel moeilijk om kritische anderen van een nood te overtuigen, als je het zelf van horen zeggen hebt.

Probeer ook rond het signaleren van nood te zorgen dat de leiding van de parochie, PCI of diaconale werkgroep het initiatief draagt. Als er vanuit de gemeenteraad of het College van Burgemeester en Wethouders of vanuit ambtenaren tegendruk wordt ontwikkeld, kan het bestuur van de parochie achter zijn diaconale groep blijven staan.

Voorbeelden parochies en de WMO

door Jan Maasen, medewerker diaconie bisdom Rotterdam

In diverse parochies is inmiddels ervaring opgedaan met diverse aspecten van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. De onderstaande voorbeelden zijn afkomstig uit de digitale 'Nieuwsbrief Diaconie' van het bisdom Rotterdam, nummer 4, februari 2007.

Eind november 2006 vierde de parochiefederatie De Doortocht haar vierde verjaardag. De Doortocht is een verband van vijf parochies met acht kerkgelegenheden rond Kaag en Braasem.

Diaconale gids

Hoogtepunt van de feestelijke bijeenkomst was de presentatie van de gids *Wegwijs in het land van de diaconie*. Deze gids is gemaakt door de Impulsgroep Diaconie die begin 2006 is opgericht om de diaconie in de federatie te ondersteunen en verder te ontwikkelen. De Impulsgroep is begonnen met een inventarisatie van wat er binnen en buiten de parochies al gebeurt aan hulpverlening aan mensen in nood. Welke groepen en organisaties zijn actief op dit terrein? Op welke voorzieningen en regelingen kunnen mensen een beroep doen? Dat bleek veel meer te zijn dan de groep had verwacht. Ze stelde zich vervolgens ten doel om het overzicht van lokale initiatieven zo compleet mogelijk te maken. Ze had daarbij het geluk dat het werktein van de federatie 'slechts' samenvalt met dat van twee burgerlijke gemeenten, Alkemade en Jacobswoude.

Al snel kwam de gedachte op om de vergaarde kennis zoveel mogelijk te verspreiden onder de verschillende parochiële groepen in het werkveld: caritasinstellingen, MOV-groepen en werkgroepen diaconie, maar ook bezoek- en zorggroepen en wijkcontactpersonen. Daarnaast zou dit overzicht van belang kunnen zijn voor andere instanties (diaconieën, sociale diensten, bibliotheek). Daarom werd gekozen voor het uitgeven van een losbladige gids in een ordner in een oplage van negentig exemplaren.

De informatie is geordend in drie delen:

- een *parochieel deel* met korte omschrijvingen en contactgegevens van alle groepen op het werkveld diaconie;
- een *algemeen deel* met informatie over hulpverlenende instanties en organisaties in de gemeenten Alkemade en Jacobswoude en een overzicht van alle regelingen en maatschappelijke voorzieningen in beide gemeenten;
- en een *beknopt landelijk deel* met onder meer informatie over betaalbare vakanties. Maar ook alle plaatselijke initiatieven voor ontwikkelingsprojecten in Oost-Europa of het Zuiden worden hier vermeld.

De gids telt ruim honderd pagina's. Het losbladige karakter biedt de mogelijkheid om de informatie *up-to-date* te houden. Daarvoor wil de Impulsgroep ook zorgen. Hiermee hebben de diaconale groepen in De Doortocht een instrument waarvoor buiten de federatie eveneens belangstelling bestaat.

Info: elstgeest12@hotmail.com

WMO-informatiebijeenkomst in Voorschoten

In januari organiseerde de plaatselijke Raad van Kerken in Voorschoten een avond over de rol van de kerken en de WMO. Na een presentatie van de WMO in hoofdlijnen gaf een beleidsambtenaar van de gemeente inzicht in de plaatselijke uitwerking. Jan Maasen, medewerker diaconie van het bisdom, schetste zeven mogelijke rollen voor de kerken. Die inhoudelijke inbreng gaf heel wat stof voor vragen en discussie. De organisatoren hadden zes stellingen ontworpen, want de meningen liepen uiteen:

1. WMO: de regering predikt naastenliefde.
2. De WMO gaat over mee (kunnen) doen, maar niet over zorg.

3. De wmo brengt kerken in verlegenheid (kunnen ze hun eigen opdracht een gemeenschap van gelovigen te zijn die omziet naar elkaar en naar mensen in nood wel waarmaken?).
4. De overheid wil met de wmo de kerken voor haar eigen karretje spannen.
5. Kerken kunnen beter hun huidige activiteiten voortzetten en pas wmo-actief worden als de gemeente hen daarom vraagt.
6. Zelfredzaamheid is als criterium onbruikbaar, want je kunt er geen maat van nemen.

De veertig deelnemers aan de avond waren niet alleen afkomstig uit de plaatselijke kerken, maar ook uit de politiek. Voorschoten kent een Centrale Adviesraad wmo (CAW) van 13 mensen, waarin de kerken geen vertegenwoordiging hebben. De voorzitter van de CAW en enkele leden namen aan de avond deel, zodat er een directe lijn kon worden gelegd. Nadere informatie: Piet Jonkheer, e-mail: P.C.T.M.Jonkheer@TUDelft.nl.

M25 in Delft

Begin 2003 is in Delft en omstreken gestart met het denken over een manier om jongeren een zin-

volle activiteit aan te bieden in aanvulling op hun voornamelijk prestatiegerichte schoolomgeving. Gekozen is voor een formule die jongeren in aanraking brengt met de minder bedeelden, de minder fortuinlijken in de maatschappij. De organiserende werkgroep heeft zichzelf 'M Twenty Five' (afgekort tot M25) genoemd, in referentie aan Matteüs, hoofdstuk 25. Onder begeleiding van deskundigen gaan jongeren op diverse plekken helpen om te ervaren dat hulp geven op voet van gelijkheid een prettige keerzijde blijkt te hebben: ingaan op de (onuitgesproken) hulpvraag van de ander brengt je buiten je eigen kring, geeft je een gevoel meer deel van de wereld te zijn. De vooringenomenheid ("ze blowen, ze stinken, ze stelen, ze zijn niet te helpen, ze vormen een gevaar, ze zijn dement", et cetera) jegens de minderbedeelden in onze samenleving wordt weggenomen.

Het voorbeeld van Delft krijgt ook in andere parochies navolging. In 2005 zijn de parochies van Wassenaar met een M25-project begonnen. In Noordwijk, Leiden en Boskoop leven plannen om met dit concept te gaan werken.

Website: www.m25delft.nl.

Bidden en dienen in Spijkenisse

door Maarten van der Veer, Mirella Roseboom-Deen en Fokke Pathuis

'Vrede voor de Stad' startte als gezamenlijke gebedsbeweging van kerken in Spijkenisse. Na een succesvolle gebedsdag waar bijna alle kerken aan deelnamen, kwam de vraag: hoe verder? Het antwoord: samen bidden voor de nood voor de stad moeten we blijven doen, maar het is ook goed om de handen uit de mouwen te steken en via diaconale projecten de stad te dienen.

Er is een stichting opgericht en verschillende 'projecten' uit het land zijn uitgenodigd om zich eens te komen presenteren. Zo kwamen bijvoorbeeld de oprichters van de voedselbank Rotterdam langs. De volgende stap was een aantal projecten uit te kiezen. Toen dat gebeurd was zijn in de kerken vrijwilligers gezocht en momenteel draait er van alles.

Zo is er Stichting Leergeld. Deze stichting helpt met advies, leningen en giften ouders van schoolgaande kinderen van 4 tot 18 jaar en wil ervoor zorgen dat kinderen kunnen meedoen, in en buiten de school.

Daarnaast is het project Ons Pardon gestart. Men biedt daar hulp aan uitgeprocedeerde asielzoekers. Dit werk staat niet op gespannen voet met,

maar gebeurt juist in samenwerking met de burgerlijke gemeente Spijkenisse.

Jeugdgevangenis de Hartelborgt

De Hartelborgt is een jeugdgevangenis in Spijkenisse voor jongens van 12 tot 23 jaar. Eén keer per maand bezoekt een grote groep vrijwilligers zeven leefgroepen met gemiddeld 13 jongens. Daarnaast krijgen de jongens nog één keer per maand bezoek van een vrijwilligersgroep van Humanitas. Op deze avonden worden spelletjes gedaan met de jongens, maar ook een gesprekje voeren met de jongens behoort tot de mogelijkheden. Deze avonden worden door de jongens als heel positief ervaren. Deze jongens vinden het moeilijk om sociale contacten te onderhouden en zijn teleurgesteld in relaties. Een relatie gebaseerd op wederzijds vertrouwen is hen onbekend. Een vrijwilliger vertegenwoordigt zo'n vertrouwensrelatie. Die aanwezigheid van een vrijwilliger is op zichzelf al 'helend'. Doordat de ervaringen heel positief zijn, maar ook door een sterke groei van het aantal vrijwilligers wordt nagedacht om de bezoeken aan de jongens uit te breiden naar één keer per week. Ook zijn er plannen om vrijwilligers in te zetten voor andere activiteiten, zoals huiswerkbegeleiding, één-op-één gesprekken, muzikale en andere creatieve activiteiten.

Voedselbank

Ook is er vanuit Vrede voor de Stad een voedselbank gestart. In mei 2005 begon men met het uitdelen van vijf pakketten per week, inmiddels zijn dat er 270 voor Spijkenisse en omliggende steden. Op donderdagochtend worden de (gratis) losse goederen opgehaald bij de voedselbank Rotterdam. Die worden vervolgens door vijftien vrijwilligers verpakt in pakketten. Op vrijdagochtend worden daar nog diepvriesproducten en brood aan toegevoegd en op vrijdagmiddag worden de pakketten uitgedeeld. Mensen die in aanmerking willen komen voor een wekelijks pakket kunnen zichzelf aanmelden. Ze worden dan voor een gesprek uitgenodigd. Daarbij moeten ze met de relevante papieren erbij laten zien wat ze per maand overhouden aan geld om te besteden. Vallen ze binnen de doel-

groep, dan kunnen ze voortaan wekelijks een pakket voor zichzelf of hun gezin komen afhalen. Bij de voedselbank worden niet enkel pakketten uitgedeeld. Regelmatig heeft een medewerker ook gesprekken met cliënten en het blijkt mogelijk om mensen verder te helpen. Via de voedselbank komen de mensen regelmatig ook bij de juiste hulpverleningsinstanties terecht.

De voedselbank ontvangt steun van verschillende kanten: zo sponsort een bedrijf elke donderdag een vrachtwagen met chauffeur en zijn de kratten waarin de pakketten zitten geschonken.

Diaconieën en de WMO-raad

De diaconieën van de verschillende betrokken kerken waren tot nu toe vooral incidenteel actief. Een aantal diakens zit als afgevaardigde van hun gemeente in de werkgroep. Als er acties zijn, bijvoorbeeld een kerstactie van de voedselbank of een actie voor Stichting Leergeld, dan zijn de diaconieën daar regelmatig bij betrokken.

De wmo wordt momenteel stap voor stap in de Nederlandse burgerlijke gemeenten ingevoerd. Omdat de overheid in Spijkenisse inziet dat men bij de wmo niet om de kerken heen kan, heeft men besloten dat de kerken gezamenlijk één van de vijf zetels krijgen in de wmo-raad. Daarom is Vrede voor de Stad momenteel bezig met het opzetten van een nieuwe projectgroep met het oog op de wmo, waarin men probeert uit alle kerken één diaken als afgevaardigde plaats te laten nemen. Een van de diakens uit die wmo-projectgroep zal vervolgens plaatsnemen in de wmo-raad.

Contact:

Vrede voor de Stad, contactpersoon: Heleen Visser, tel.: 0181 637342, e-mail via de website: www.vredevoordestad.nl

Uit: M. van der Veer, M. Roseboom-Deen en F. Pathuis, 'Diaconaat dichtbij. Voorbeelden van diaconale projecten', Sensor, NPV, Diaconaal Bureau CGK, Diaconaal Steunpunt GKV, Deputaatschap Diaconale en Maatschappelijke Zorg Ger. Gem. en Evangelische Alliantie, maart 2007, blz. 11-12.

Diaconaal Platform Veenendaal

door Maarten van der Veer, Mirella Roseboom-Deen en Fokke Pathuis

In het Diaconaal Platform Veenendaal zijn bijna alle kerken en christelijke gemeenten van Veenendaal vertegenwoordigd. De concrete aanleiding voor dit platform was de komst van de wmo. Om als kerken mee te praten over de uitvoering is het belangrijk om één gezamenlijke stem te hebben richting de overheid. Maar het platform doet veel meer: de diaconieën zijn elkaar van dienst door kennis uit te wisselen, er worden nieuwe diaconale initiatieven ontwikkeld en reeds bestaande initiatieven worden versterkt.

De kern van het platform bestaat uit vijf mensen. Zij vormen de stuurgroep en komen elke maand bijeen voor overleg: iedere diaconie die in het platform meedoet, heeft een contactpersoon voor het platform aangewezen. Deze contactpersonen zijn van groot belang: zij zijn het doorgeefluik van de diaconieën richting stuurgroep en omgekeerd.

Het platform heeft momenteel drie werkgroepen. De werkgroep politiek en overheid houdt zich onder meer bezig met het volgen van de plaatselijke ontwikkelingen met betrekking tot de wmo. De werkgroep financiële nood probeert in kaart te brengen welke instanties er al zijn om mensen in nood te helpen, zoals de voedselbank, de schuldhulpverlening enzovoort. Het doel is dat de diaconieën op de hoogte zijn van verwijsmogelijkheden om mensen met financiële problemen verder te helpen. Daarnaast is er de werkgroep christelijke zorg die inventariseert wat er in Veenendaal aan christelijke zorg aangeboden wordt.

WMO en politiek

Na de oprichting heeft het diaconaal platform zich gepresenteerd bij de wethouder. De gemeente Veenendaal zag daardoor in dat ook de kerken betrokken moesten worden bij het gesprek over de invoering en uitvoering van de wmo en heeft aan het diaconaal platform één zetel in het wmo-forum aangeboden. Dat forum is een adviesorgaan voor de wethouder die over de wmo gaat. In het forum zijn verschillende plaatselijke organisaties vertegenwoordigd; vooral organisaties voor de behartiging van de belangen van verschillende groepen

cliënten. Wat voor rol kunnen de kerken spelen in zo'n forum? Het diaconaal platform vertegenwoordigt de gezamenlijke kerken. Men weet dus wat er onder een groot deel van de bevolking van Veenendaal aan noden en vragen leeft en speelt. Tevens vertegenwoordigt het platform een groot reservoir aan kerkelijke vrijwilligers, waar vanuit de wmo een beroep op gedaan gaat worden. Verder wil het diaconaal platform in het wmo-forum de belangen behartigen van die mensen, voor wie anders niemand opkomt.

Informatie via contactpersoon

De invoering van de wmo betekent dat sommige zaken (onder andere op het gebied van de zorg) anders geregeld gaan worden. Omdat niet elke diaconie alle ontwikkelingen kan volgen, zorgt het diaconaal platform ervoor dat de diaconieën op de hoogte blijven van de voor hun relevante ontwikkelingen. Via de contactpersonen wordt relevante informatie doorgesluisd. Het platform heeft een avond georganiseerd, waar de wethouder de gelegenheid kreeg om te vertellen wat de invoering van de wmo zal gaan betekenen voor de situatie in Veenendaal.

Nieuw leven ingeblazen

De activiteiten van het diaconaal platform zijn niet tot de politiek beperkt gebleven. In de afgelopen tijd is er bijvoorbeeld op initiatief van het diaconaal platform nieuw leven ingeblazen in twee projecten, die hadden te lijden aan gebrek aan mankracht en middelen.

Bij het ene project werd aan ongeveer 600 mensen en gezinnen die het niet breed hadden, ieder jaar een kerstpakket bezorgd. Dat initiatief leek te moeten worden beëindigd, maar omdat het platform het opnieuw op de agenda van de lokale diaconieën zette, zijn er nu voldoende vrijwilligers gevonden om dit goede werk weer op te pakken.

Een andere organisatie (de werkgroep Kerk en minima) kwam op voor de minima in Veenendaal. Door de kerkelijke betrokkenheid via het diaconaal platform te stimuleren, is ook dit project weer levensvatbaar.

Initiatieven breder gedragen

Een ander effect van het werk van het diaconaal platform is, dat initiatieven die door één kerk zijn begonnen nu breder gedragen worden. Zo heeft een inloophuis voor sociaal vereenzaamde mensen dat vanuit één kerk was opgezet, kunnen uitbreiden. Het heeft inmiddels een andere locatie en draait met vrijwilligers uit zes verschillende kerken.

Verder hebben de kerken bij de Schuldhulpverlening Veenendaal gemeld dat zij mensen die écht in de knel zitten en nergens anders terecht kunnen, met een financiële bijdrage willen helpen om uit de problemen te komen. Ten slotte doen verschillende kerken op dit moment iets voor dak- en thuislozen. Het zou natuurlijk mooi én effectiever zijn als de kerken ook daarin gezamenlijk iets konden betekenen voor deze mensen.

Contact:

Diaconaal Platform Veenendaal, contactpersoon: Jos van den Berg, tel.: 0318 515269, e-mail: bergjg@wanadoo.nl.

Uit: M. van der Veer, M. Roseboom-Deen en F. Pathuis, 'Diaconaat dichtbij. Voorbeelden van diaconale projecten', Sensor, NPV, Diaconaal Bureau CGK, Diaconaal Steunpunt GKV, Deputaatschap Diaconale en Maatschappelijke Zorg Ger. Gem. en Evangelische Alliantie, maart 2007, blz. 9-10.

Interkerkelijk Sociaal Fonds Delft

door Maarten van der Veer, Mirella Roseboom-Deen en Fokke Pathuis

Het Interkerkelijk Sociaal Fonds (ISF) is opgericht om financiële steun te verlenen aan in Delft wonende mensen, die in dringende geldnood verkeren en niet (meer) voldoende geholpen kunnen worden door uitkeringsinstanties of door fondsen van hun eigen geloofsgemeenschap. Het ISF is een samenwerkingsverband van bijna alle kerken en geloofsgemeenschappen in Delft en bestaat sinds 1994.

Het ISF houdt iedere dinsdagmiddag spreekuur, van 14.00 tot 16.00 uur. Zo werden er in 2005 ongeveer 150 mensen geholpen. De problemen waarmee men komt, zijn van uiteenlopende aard. Te noemen vallen onder andere: schulden, dakloosheid, (dreigende) huisuitzetting, afsluiting van gas en elektra en (te) lang wachten op een uitkering.

Tijdens het spreekuur zijn altijd twee spreekuurhouders aanwezig. Zij kunnen mensen helpen met kleine giften, renteloze leningen en advies. Regelmatig komen er mensen met vragen of klach-

ten over instanties. Dan wordt geput uit ervaring, maar soms ook de telefoon gepakt en gaan de spreekuurhouders in gesprek met de betreffende instantie. In principe wordt een aanvraag direct afgehandeld.

Sociale kaart

Voor het werk dat het ISF doet is een goede kennis van de sociale kaart van de stad Delft onmisbaar. Er zijn in elke stad talloze instanties die elk een eigen taak hebben. Die verzameling instanties wordt 'de

sociale kaart' genoemd. Kennis van die sociale kaart is belangrijk. Indien nodig kunnen mensen dan naar de juiste instantie worden doorverwezen.

Persoonlijke Budget Begeleiding

Soms blijkt dat mensen geen financiële huishouding kunnen voeren en hun persoonlijke financiële problemen zelf niet kunnen oplossen. Professionele persoonlijke hulp is voor deze groep mensen niet beschikbaar (te duur). Het ISF heeft een project opgezet om deze mensen belangeloos te helpen door middel van persoonlijke budget begeleiding (PBB). Dit project is in oktober 2006 gestart en inmiddels zijn er 7 vrijwilligers (PBB'ers) actief. Iedere PBB'er heeft één cliënt die hij/zij gedurende een half jaar begeleidt. Het hoofddoel is mensen te begeleiden naar financiële zelfredzaamheid.

In veel gevallen ontbreekt een structuur. Voor het in kaart brengen van de oorzaken van de financiële problemen is openheid van de cliënt nodig. Daarna wordt een actieplan opgesteld en worden er afspraken gemaakt. Dan moet blijken of de cliënt de gemaakte afspraken uitvoert. In juni 2007 kan een eerste balans van dit project worden opgemaakt.

Diaconaal en gedegen

Je komt voor vele vragen te staan als je een sociaal fonds opricht. Je moet helder krijgen bij welke problemen je wel kunt helpen en bij welke niet, wat je wel kunt doen en wat niet. Al doende zal het beleid steeds duidelijker moeten worden. Het ISF is met een kleine groep mensen begonnen. Dat is goed geweest. Daardoor kon men namelijk effectief en snel communiceren.

Het fonds is niet begonnen met professionals, maar met mensen met een diaconaal hart. Belangrijk is dat vrijwilligers die een dergelijk fonds willen opzetten, gemotiveerd zijn om mensen in nood te helpen én dat ze een paar jaar willen investeren in de opbouw van zo'n fonds. Verder is inzicht in de plaatselijke sociale kaart van belang, zodat men goed kan doorverwijzen en weet waar men terecht kan. Ook is bestuurlijke ervaring gewenst.

Relatie kerken-ISF

Binnen de 13 bij het ISF aangesloten kerken geldt dat mensen met financiële problemen geholpen worden door de eigen diakens. Het fonds is opgericht met het oog op buitenkerkelijken. Om haar taak goed te kunnen uitvoeren ontvangt het ISF jaarlijks € 10.000 van de kerken (voor een verzorgingsgebied met 100.000 inwoners). Zo wordt met financiële middelen én de inzet van diaconaal bezoggen vrijwilligers de diaconale roeping van de kerk concreet vormgegeven.

Contact:

ISF Delft, tel.: 06 46730542, e-mail: info@isfdelft.nl.

Uit: M. van der Veer, M. Roseboom-Deen en F. Pathuis, 'Diaconaat dichtbij. Voorbeelden van diaconale projecten', Sensor, NPV, Diaconaal Bureau CGK, Diaconaal Steunpunt GKV, Deputaatschap Diaconale en Maatschappelijke Zorg Ger. Gem. en Evangelische Alliantie, maart 2007, blz. 21-22.

Werkmaterialen en contact

Werkmateriaal

Kerk in Actie van de Protestantse Kerk in Nederland heeft inmiddels een derde versie van een veel gebruikte werkmap 'Diaconie en wmo' gemaakt. Deze werkmap van Kerk in Actie is (gedeeltelijk) beschikbaar op de website van Kerk in Actie: www.kerkinactie.nl, ga achtereenvolgens naar 'Over ons', 'Beleidsbeïnvloeding', 'Armoede in Nederland' en ten slotte 'wmo'. De werkmap is eveneens te vinden via de zoekmachine van de website.

Een abonnement op 'Diakonie & Parochie'

Het tijdschrift 'Diakonie & Parochie' verschijnt vier keer per jaar. Het is een handig boekje, dat telkens rond een bepaald thema vooral praktische tips geeft en voorbeeldgevende praktijkverhalen. In de jaargang 2008 zullen de vier nummers gaan over diaconie en wmo.

'Diakonie & Parochie' is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diakonaal Beraad. Het verschijnt vier keer per jaar. Abonnementsprijs € 13,25 per jaar, losse nummers: € 4,50 excl. porto. Voor abonnementen en bestellingen: Postbus 13049, 3507 LA Utrecht, tel.: 030 2326909, fax: 030 2334601; e-mail: bestel@rkk.nl. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november. Kijk voor meer diaconale voorbeelden en meer diaconale spiritualiteit ook op www.rkdiaconie.nl

Contact

Een overzicht van plaatselijke kerken is te vinden in de lokale gemeentegids. Plaatselijk werken kerken samen in een Raad van Kerken die als gemeenschappelijk aanspreekpunt kan dienen voor de gemeente. Het is daarbij van belang om de kerken en religieuze gemeenschappen die niet bij een Raad van Kerken zijn aangesloten op een andere wijze te benaderen. Sommige landelijke, regionale of plaatselijke kerkelijke bureaus houden zich ook bezig met de wmo.

Kerkelijke en diaconale websites

Rooms Katholieke Kerk: www.rkdiaconie.nl

Protestantse Kerk in Nederland/Kerk in Actie: www.kerkinactie.nl

Christelijke Gereformeerde Kerken: www.cgk.nl

Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt: www.diaconaalsteunpunt.nl

Leger des Heils: www.legerdesheils.nl

Evangelische kerken en gemeenten (Evangelische Alliantie): www.ea.nl

Samen Kerk in Nederland (Migrantenkerken): www.skinkerken.nl

Raad van Kerken in Nederland: www.raadvankerken.nl

Andere diaconale organisaties

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA: www.armekant-eva.nl

Hulp in Praktijk: www.stichtinghip.nl

Present: www.stichtingpresent.nl

Inloop Centra Beraad: www.inloopcentraberaad.nl

Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders: www.reliëf.nl

Nederlandse Patiënten Vereniging: www.npvzorg.nl

Actioma: www.actioma.nl

Landelijk bureau DISK: www.disk-arbeidspastoraat.nl

Informatie op internet

Op internet is veel informatie te verkrijgen over de wmo. Een kleine greep:

- www.minvws.nl/wmo en www.minvws.nl/awbz: de websites van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (vws) met alle officiële informatie over de wmo en de AWBZ. Hier wordt bovendien doorverwezen naar www.info-wmo.nl en www.invoeringwmo.nl
- Deze laatste site is de gezamenlijke website van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (vng) en het Ministerie van vws ter ondersteuning van het ambtelijk apparaat. Over de behandeling in het parlement, nieuwsberichten, aankondigingen, praktijkverhalen uit de proefgemeentes, kernthema's van de wet en dergelijke.
- www.x-s2.nl: X-S2 is een kennisnetwerk voor professionals uit de sociale sector. Klik om op het gedeelte van de website te komen dat gewijd is aan de wmo, bij 'Zoek naar' op 'Indeling naar thema', vervolgens op 'Welzijn en maatschappelijke dienstverlening' en daarna op 'Dossier Wet Maatschappelijke Ondersteuning (wmo)'
- www.cg-raad.nl/wmo: De Chronisch Zieken en Gehandicaptenraad Nederland (CG-Raad) is de koepel van mensen met een chronische ziekte of handicap.
- www.socialealliantie.nl: De Sociale Alliantie is een samenwerkingsverband van maatschappelijke organisaties, ontstaan op initiatief van de kerken, humanisten, de vakbeweging en uitkeringsgerechtigden. Klik op 'Maatschappelijke Ondersteuning' voor het wmo-gedeelte van de site.

Publicaties

Hub Crijns, Jac Franken en Jan Maasen, 'De wmo en de rol van kerken', een informatief verhaal, verkrijgbaar op www.rkdiaconie.nl of bij landelijk bureau DISK.

RMO, 'Inhoud stuurt de beweging. Drie scenario's voor het lokale debat over de wmo', RMO-advies 40, SWP Amsterdam, 2006.

Hub Crijns, Wielie Elhorst, Ploni Robbers-van Berkel, Lützen Miedema, Herman Noordegraaf (red.), Ester van der Panne (eindred.), e.a., 'Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap', Kampen 2005-2.

Hub Crijns, Trinus Hoekstra, Jan Jonkers, Jet Schouten (red.), Marije van Dodeweerd (eindred.), 'Arbeid, zin en geloof. Handboek Arbeid en Kerk', Kampen, 2006.

Raf Janssen, Wilma Kuiper, Ger Ramaekers en Jan Schrauwen, 'Dát kunnen we met de wmo. Praktijkvoorstellen vanuit Cliëntenperspectief', CLIP-pers, Stichting CLIP en Sociale Alliantie, Utrecht, augustus 2006.

Jan Schrauwen en Patricia Jorissen, 'Maak meedoen mogelijk! De Wet Maatschappelijke Ondersteuning van Haagse naar lokale politiek', FNV, Amsterdam, augustus 2006-2.

Rosalie Jansen, Rogier de Uyl (red.), Liny Bruijnzeel (eindred.), e.a., 'De gevolgen van de wmo voor gemeenten. Een verkenning', Divosa en Radar, Utrecht, oktober 2004.

R. de Uyl, J. Hoenderkamp, V. Raats, A. Mulder (red.), Y. van Empel (eindred.), e.a., 'De wmo: voor wie, door wie? Keuzes en kansen voor sociale diensten', Divosa en Radar, Utrecht, september 2005.

Roel Kuiper en Cors Visser (red.), e.a., 'Over de schutting, Op weg naar een nieuwe solidariteit', Buijten Et Schipperheijn/De Vuurbaak, Amsterdam/Barneveld, 2005.

Elise van Hoek-Burgerhart, Marja Jager-Vreugdenhil en Roel Kuiper (red.), e.a., 'Nabije naasten. Kerken actief in lokaal diakonaat', Sensor, NPV, Diaconaal Bureau CGK, Diaconaal Steunpunt GKV, Deputaatschap Diaconale en Maatschappelijke Zorg Ger. Gem., Evangelische Alliantie, en uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld, maart 2007.

Maarten van der Veer, Mirella Roseboom-Deen en Fokke Pathuis, 'Diaconaat dichtbij. Voorbeelden van diaconale projecten', Sensor, NPV, Diaconaal Bureau CGK, Diaconaal Steunpunt GKV, Deputaatschap Diaconale en Maatschappelijke Zorg Ger. Gem. en Evangelische Alliantie, maart 2007.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	2
De wmo in het kort	3
Negen prestatievelden wmo	4
Wat wil de plaatselijke overheid?	6
Wie heeft met de wmo te maken?	7
Diaconie en caritas in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland	9
Verantwoordelijkheid en het katholieke sociale denken	12
Plussen en minnen met de wmo	15
Over de rol van kerken in de wmo	17
Wat kan een parochie of diaconale werkgroep doen?	19
Signaleren van nood	21
Voorbeelden parochies en de wmo	22
Bidden en dienen in Spijkenisse	23
Diaconaal Platform Veenendaal	25
Interkerkelijk Sociaal Fonds Delft	26
Werkmaterialen en contact	28

Deze special 'Diaconie en wmo' is samengesteld door drs. Hub Crijns, directeur van landelijk bureau DISK en beleidsmedewerker Kerk en Samenleving met aandachtsveld diaconie van de R.-K. Bisschoppenconferentie in Nederland. Met dankzegging aan alle medewerkende auteurs, wier teksten uit publieke bronnen vrijelijk over te nemen zijn. Het is als katern verschenen in het blad 'rkkerk.nl' (1 juni 2007), het blad van de Nederlandse Bisschoppenconferentie (meer informatie verkrijgbaar bij onderstaand adres). Gratis proefabonnement op 'rkkerk.nl'? Mail: abonnementen@rkk.nl o.v.v. 'proefabonnement' of bel.: 030 2326909.

Secretariaat RKK

Postbus 13049

3507 LA Utrecht

tel.: 030 2326909

e-mail: bestel@rkk.nl

Foto omslag: Jaarlijkse kindermiddag op het Utrechtse Schimmelplein, georganiseerd door bewoners. Een initiatief dat helemaal past in de wmo-doelen. Foto: Mariet Crijns, 2006.